

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	13
-----------------------------	-----------

CAPITOLUL I

Considerații generale privind moștenirea

1. Noțiunea și felurile moștenirii.....	16
1.1. Aspecte generale. Terminologie.....	16
1.2. Felurile moștenirii. Reglementare legală.....	19
2. Despre deschiderea moștenirii.....	21
2.1. Caracterele juridice ale transmiterii moștenirii.....	21
2.2. Data deschiderii moștenirii.....	22
2.2.1. Importanța juridică a stabilirii datei deschiderii moștenirii.....	24
2.3. Locul deschiderii moștenirii.....	25
2.3.1. Importanța juridică a stabilirii locului deschiderii moștenirii.....	26
2.4. Exercițarea dreptului de opțiune succesorală	27
3. Aspectele juridice asupra moștenirii nedeschise.....	27
4. Condițiile generale ale dreptului de a moșteni.....	30
4.1. Enumerarea	30
4.2. Capacitatea de a moșteni	30
4.3. Vocația succesorală.....	32
4.4. Nedemnitătea.....	33
4.4.1. Nedemnitătea de drept	34
4.4.2. Nedemnitătea judiciară	35
4.4.3. Efectele nedemnității	36
4.4.4. Înlăturarea efectelor nedemnității	36
5. Glosar de termeni juridici specifici.....	37

CAPITOLUL II

Principiile generale ale moștenirii legale și excepțiile de la aceste principii.....	39
---	-----------

1. Principiul chemării la moștenire a rudelor, în ordinea claselor de moștenitori legali	41
2. Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă. Excepții: situația din cadrul clasei a II-a de moștenitori. Reprezentarea succesorală	45
3. Principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad, chemate la moștenire. Excepții: împărțirea moștenirii pe tulpini și împărțirea moștenirii pe linii.....	46
4. Reprezentarea succesorală.....	47
4.1. Definiere. Natura juridică. Domeniul de aplicare	47
4.2. Condițiile reprezentării succesorale	48
4.3. Modul în care operează reprezentarea	49
4.4. Efectele reprezentării.....	50
5. Reguli aplicabile claselor de moștenitori legali	51
5.1. Clasa I de moștenitori legali	51
5.2. Clasa a II-a de moștenitori legali.....	52
5.2.1. Împărțea moștenirii între ascendenții privilegiați și între aceștia și colateralii privilegiați	54
5.2.2. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al ascendenților privilegiați	55
5.2.3. Împărțea moștenirii între colateralii privilegiați; împărțea pe linii	55
5.2.4. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al colateralilor privilegiați	57
5.3. Clasa a III-a de moștenitori legali (ascendenții ordinari)	59
5.3.1. Împărțea moștenirii între ascendenții ordinari.....	60
5.3.2. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al ascendenților ordinari	60
5.4. Clasa a IV-a de moștenitori legali (colateralii ordinari)	61
5.4.1. Împărțea moștenirii între colateralii ordinari.....	62
5.4.2. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al colateralilor ordinari	62
6. Glosar de termeni juridici specifici	63

CAPITOLUL III

Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor și moștenirea vacantă	65
1. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor	66
1.1. Evoluția reglementărilor legale privind drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor	66
1.2. Condițiile cerute de lege soțului supraviețuitor pentru a putea moșteni	67
1.3. Impactul regimului matrimonial asupra dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor	69
1.4. Enumerarea drepturilor succesoriale ale soțului supraviețuitor	73
1.5. Dreptul la moștenire al soțului supraviețuitor în concurs cu clasele de moștenitori	73
1.6. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor	75
1.7. Dreptul special de moștenire al soțului supraviețuitor	77
1.8. Metodologia de calcul a drepturilor succesoriale ale soțului supraviețuitor	80
1.9. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor	81
2. Moștenirea vacantă.....	81
3. Glosar de termeni juridici specifici	82

CAPITOLUL IV

Moștenirea testamentară – liberalitățile pentru cauză de moarte. Devoluțiunea testamentară a moștenirii	85
1. Discuție introductivă	87
2. Despre testament.....	88
2.1. Definiție. Caractere juridice	88
2.2. Conținutul testamentului (cuprinsul).....	89
2.3. Discuție asupra consimțământului.....	91
2.4. Testamentul conjunctiv	94
2.5. Obiectul testamentului.....	95
2.6. Cauza (scopul) testamentului	95
3. Formele testamentului.....	96
3.1. Testamentul olograf	97
3.2. Testamentul autentic	100
3.3. Testamentele privilegiate	101
3.4. Conversiunea formei testamentare	103

4. Proba testamentului.....	103
5. Interpretarea testamentului.....	104
6. Testamentul sumelor și valorilor depozitate	105
7. Revocarea voluntară a testamentului. Retractarea revocării.....	105
8. Capacitatea în materie de liberalitate.....	107
8.1. Lipsa capacității depline de exercițiu a dispunătorului	108
8.2. Desemnarea beneficiarului liberalității.....	108
8.3. Incapacități speciale	109
8.4. Simulația	110
9. Legatele.....	111
9.1. Legatul universal	112
9.2. Legatul cu titlu universal.....	112
9.3. Legatul cu titlu particular	113
9.4. Legatul conjunctiv.....	115
9.5. Reglementarea juridică a fructelor bunurilor ce constituie obiectul legatelor.....	115
9.6. Legatul cu sarcină	116
9.7. Revizuirea condițiilor și sarcinilor	116
9.8. Legatul rentei viagere sau al unei creanțe de întreținere	116
9.9. Legatul alternativ	116
9.10. Legatul bunului altuia.....	119
9.11. Cheltuielile predării legatului.....	119
9.12. Dreptul de preferință al creditorilor moștenirii față de legatari	119
9.13. Ineficacitatea legatelor	120
9.14. Revocarea voluntară a legatului	120
9.15. Revocarea judecătorească a legatului.....	120
9.16. Caducitatea legatului	121
9.17. Substituția vulgară. Substituția fideicomisară	121
10. Liberalitățile reziduale	122
11. Dezmoștenirea.....	123
11.1. Definiție. Feluri	123
11.2. Efectele dezmoștenirii	124
11.3. Nulitatea dezmoștenirii	125
12. Execuția testamentară.....	126
12.1. Discuție introductivă	126
12.2. Atribuțiile execuțiunii testamentare	126
12.3. Încetarea execuțiunii testamentare	127
13. Glosar de termeni juridici specifici.....	128

CAPITOLUL V

Rezerva succesorală. Transmisiunea moștenirii130

1. Rezerva succesorală.....	132
1.1. Definiție. Reglementarea legală	132
1.2. Caracterele juridice ale rezervei succesorale.....	132
1.3. Întinderea rezervei succesorale	133
1.4. Rezerva soțului supraviețuitor al defunctului.....	134
1.5. Rezerva descendenților defunctului	135
1.6. Rezerva ascendenților privilegiați ai defunctului	135
1.7. Stabilirea valorii masei succesorale	136
1.8. Reducțiunea liberalităților excesive	137
1.9. Ordinea reducăunii.....	137
1.10. Efectele reducăunii	138
1.11. Situația reducăunii liberalităților speciale.....	138
1.12. Despre imputarea liberalităților.....	139
2. Transmisiunea moștenirii	140
2.1. Opțiunea succesorală. Reglementare legală.....	141
2.1.1. Caracterele juridice ale actului juridic de opțiune succesorală.....	141
2.1.2. Condițiile de validitate ale actului juridic de opțiune succesorală.....	142
2.1.2.1. Capacitatea	143
2.1.2.2. Consimțământul.....	143
2.1.2.3. Obiectul actului de opțiune succesorală.....	143
2.1.2.4. Cauza actului de opțiune succesorală	143
2.1.2.5. Forma actului de opțiune succesorală	144
2.1.3. Termenul de opțiune succesorală.....	144
2.1.3.1. Reducerea termenului de opțiune succesorală.....	145
2.1.3.2. Termenul de prescripție al acțiunii în anularea acceptării sau renunțării	146
2.1.4. Acceptarea moștenirii	146
2.1.4.1. Felurile acceptării	146
2.1.4.1.1. Acceptarea după forma de exteriorizare a voinței ..	147
2.1.4.1.2. Acceptarea după raportul cu voința succesibilului ..	148
2.1.4.2. Declarația de neacceptare	149
2.1.4.3. Prezumția de renunțare	149
2.1.4.4. Efectele acceptării.....	150
2.1.5. Renunțarea la moștenire.....	151
2.1.5.1. Definiția. Caracterele juridice ale actului juridic de renunțare, forma și efectele juridice.....	151

2.1.5.2. Revocarea renunțării	152
2.1.6. Sezina.....	153
2.1.7. Predarea legatelor	154
3. Glosar de termeni juridici specifici	155

CAPITOLUL VI

Indiviziunea succesorală, partajul succesoral și raportul donațiilor	156
---	------------

1. Indiviziunea succesorală	158
1.1. Noțiune. Reglementarea legală.....	158
1.2. Regimul juridic al indiviziunii succesorale	158
2. Partajul succesoral	161
2.1. Prezentare generală a instituției. Reglementare legală	161
2.2. Definiție	162
2.3. Care sunt persoanele îndreptățite legal pentru a cere partajul succesoral?	162
2.4. Obiectul partajului succesoral	163
2.5. Formele partajului succesoral.....	164
2.5.1. Partajul voluntar (prin bună învoială)	164
2.5.1.1. Amintirile de familie	166
2.5.2. Partajul pe cale judecătorească	166
2.6. Efectele juridice ale partajului succesoral	169
2.6.1. Efectul constitutiv	169
2.6.2. Obligația de garanție între copărtași	169
2.7. Desființarea partajului succesoral	170
2.8. Drepturile creditorilor cu privire la partajul succesoral.....	170
2.9. Partajul de ascendent.....	171
2.9.1. Donația partaj.....	173
2.9.2. Testamentul partaj.....	174
3. Raportul donațiilor.....	176
3.1. Definiție	176
3.2. Persoanele care sunt obligate la raportul donațiilor.....	176
3.3. Situația renunțătorului la moștenirea legală	177
3.4. Raportul donațiilor versus reducțiunea liberalităților excesive.....	178
3.4.1. Obligația de raport. Condiții	178
3.4.2. Caracterul personal al obligației de raport	179
3.4.3. Excepțiile legale de la obligația de raport	179
3.4.4. Moduri de efectuare a raportului.....	180
3.4.4.1. Raportul în natură	180

3.4.4.2. Raportul prin echivalent	181
3.4.4.3. Raportul prin preluare	181
3.4.4.4. Raportul prin imputație	181
3.4.4.5. Raportul în bani	182
3.4.5. Acțiunea în raport	182
3.4.6. Raportul datoriilor	182
3.4.7. Divizarea de drept a pasivului succesoral. Excepții de la regula divizării de drept	183
3.4.8. Poziția juridică a creditorilor moștenirii și creditorii moștenitorilor. Concursul dintre creditorii moștenirii și creditorii moștenitorilor	184
4. Glosar de termeni juridici specifici	186

CAPITOLUL VII

Procedura succesorală notarială.....187

1. Introducere.....	189
1.1. Noțiuni introductive privind procedura notarială necontencioasă	189
1.2. Principiile recunoscute de doctrină privind normele de procedură succesorală	191
1.2.1. Principiul legalității	191
1.2.2. Principiul confidențialității	191
1.2.3. Principiul forței probante a actului notarial	192
1.2.4. Principiul răspunderii notarului public.....	193
2. Deschiderea procedurii succesorale notariale	193
2.1. Deschiderea succesiunii – noțiune	193
2.2. Probleme generale ale deschiderii procedurii succesorale	195
2.3. Autoritatea competentă de a primi și rezolva cererea pentru deschiderea procedurii succesorale notariale	196
3. Aspectele legale ale procedurii de inventariere a succesiunii.....	203
3.1. Cererea de inventariere.....	203
3.2. Procedura inventarierii	205
3.3. Procesul verbal de inventariere	207
3.4. Cuprinsul inventarului succesoral	209
3.5. Măsuri pe care le poate dispune notarul public în timpul lucrărilor de inventariere a succesiunilor	210
3.6. Aplicarea (punerea) sigiliilor.....	212
4. Începerea dezbaterilor notariale	213
4.1. Cererea și rezoluția.....	213
4.2. Citarea	214

4.2.1. Conținutul citației	218
4.2.2. Citarea în străinătate	219
4.2.3. Citarea prin publicitate.....	220
4.3. Deschiderea dezbaterilor succesorale.....	220
4.3.1. Identificarea și prezentarea moștenitorilor.....	220
4.3.2. Declarațiile martorilor.....	223
5. Conținutul dezbaterilor.....	224
5.1. Moștenitorii legali și testamentari	224
5.2. Încheieri notariale în cadrul procedurii succesorale notariale	225
5.2.1. Încheierea finală.....	225
5.2.2. Alte încheieri și soluții în procedura succesorală.....	229
5.2.2.1. Încheierea de suspendare a procedurii succesorale.....	229
5.2.2.2. Încheiere pentru eliberarea certificatului de vacanță succesorală	231
5.2.2.3. Încheiere de suspendare și clasare a cauzei	232
5.3. Certificatul de moștenitor	233
5.3.1. Elementele structurale ale certificatului de moștenitor	234
5.3.2. Valoarea și puterea certificatului de moștenitor.....	235
5.3.3. Executarea certificatului de moștenitor.....	236
5.3.4. Nulitatea certificatului de moștenitor	237
5.3.5. Duplicatul certificatului de moștenitor.....	238
5.3.6. Emiterea certificatului de moștenitor suplimentar	239
5.3.7. Emiterea certificatului de executor testamentar	239
6. Glosar de termeni juridici specifici.....	240
Bibliografie.....	241

CUVÂNT ÎNAINTE

Am întocmit actualul curs de drept succesoral, pe considerentul că majoritatea aparițiilor editoriale aflate în circulație, apărute după intrarea în vigoare a Codului civil în anul 2011, au tratat, din punctul nostru de vedere, mult prea pretențios instituțiile juridice specifice dreptului succesoral, pentru a putea fi la îndemâna studentului. Am încercat să valorificăm experiența de la catedră în întocmirea lucrării de față, pe care am intitulat-o „Dreptul asupra moștenirii. Explicații teoretice și aspecte practice”.

Am împărțit, didactic, lucrarea în șapte capitole, încercând să respectăm tematica (structura) unui curs de „succesiuni” ce se predă într-un singur semestru la majoritatea facultăților de drept din țara noastră. Am realizat această lucrare într-o viziune proprie, axându-ne însă pe recomandarea asiduă și permanentă de a puncta modul în care sunt evidențiate și analizate problemele juridice în diferite cursuri, monografii, tratate aflate în circulație sau în fonduri documentare ale bibliotecilor, făcând trimitere cât mai exactă la fiecare lucrare avută în vedere.

Scopul lucrării noastre tinde spre asigurarea unei cunoașteri profunde a principalelor instituții juridice care marchează dreptul la moștenire în țara noastră, de către fiecare student și de a-i pune la dispoziție acestuia, un material teoretic care să îi folosească atât pentru asimilarea cunoștințelor în timpul studenției, dar și ulterior, după absolvire, când va fi în situația de a candida pentru accederea în profesiile ce solicită pregătire juridică de specialitate.

Autorii

CAPITOLUL I

Considerații generale privind moștenirea

- 1. Noțiunea și felurile moștenirii**
 - 1.1. Aspecte generale. Terminologie
 - 1.2. Felurile moștenirii. Reglementare legală
- 2. Despre deschiderea moștenirii**
 - 2.1. Caracterile juridice ale transmiterii moștenirii
 - 2.2. Data deschiderii moștenirii
 - 2.2.1. Importanța juridică a stabilirii datei deschiderii moștenirii
 - 2.3. Locul deschiderii moștenirii
 - 2.3.1. Importanța juridică a stabilirii locului deschiderii moștenirii
 - 2.4. Exercițarea dreptului de opțiune succesorală
- 3. Aspectele juridice asupra moștenirii nedeschise**
- 4. Condițiile generale ale dreptului de a moșteni**
 - 4.1. Enumerarea
 - 4.2. Capacitatea de a moșteni
 - 4.3. Vocația succesorală
 - 4.4. Nedemnitarea
 - 4.4.1. Nedemnitarea de drept
 - 4.4.2. Nedemnitarea judiciară
 - 4.4.3. Efectele nedemnității
 - 4.4.4. Înlăturarea efectelor nedemnității
- 5. Glosar de termeni juridici specifici**

1. Noțiunea și felurile moștenirii

1.1. Aspecte generale. Terminologie

Actuala legislație a adoptat noțiunea de **moștenire**, făcând notă aparte față de Codul civil de la 1864, care oscila între noțiunile de **moștenire** și **succesiune**.

Deși textele din Legea 71/2011, în art. 213 impun că, după intrarea în vigoare a Noului C.civ.¹, se vor folosi numai termenii și expresiile din C.civ., și în prezent se continuă a se folosi alternativ noțiunile de **moștenire** sinonim cu **succesiune**. Toți autorii consideră că nu este nici o greșeală a se folosi noțiunea de **succesiune** ca echivalent al moștenirii².

Totuși se impune următoarea precizare, delimitare pentru noi juriști:

- a. Noțiunea de succesiune are o accepțiune mai largă, în sensul că desemnează atât transmisiunile de patrimonii, fracțiuni de patrimonii sau drepturi individual determinate, între vii – *inter vivos*, sau pentru cauză de moarte – *mortis causa*; se realizează o succesiune în privința titularilor dreptului de proprietate, nu numai pentru cauză de moarte, ci și pentru contracte translativ de proprietate, care sunt acte juridice între vii.

Ex: cumpărătorul dintr-un contract de vânzare-cumpărare este succesori cu titlu particular al vânzătorului. Idem, în cazul cesiunii de contract în cazul preluării datoriei (art. 1315-1320 C.civ., art. 1599-1608 C.civ.).

¹ Noul C.civ. (Îl vom regăsi în textul lucrării abreviat: C.civ.) – Legea nr. 287/2009, cu completările și modificările aduse prin Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare.

² G. Boroi, L. Stănculescu, (2012), *Instituții de drept civil în reglementarea noului C.civ.*, Editura Hamangiu, București, pp. 513-514; Ilioaara Genoiu, (2012), *Dreptul la moștenire în noul C.civ.*, Editura C.H. Beck, București; Emod Veress, (2012), *Drept civil. Moștenirea. Liberalitățile conform noului C.civ.*, Editura C.H. Beck, București.

- b. În sens restrâns (*stricto sensu*), succesiunea reprezintă transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă (art. 953 C.civ.). Când vorbim de patrimoniu avem în vedere art. 31, al. 1 C.civ.
- c. Mai avem situația când termenul de moștenire – succesiune este folosit și în sens de **masă succesorală**, pentru a desemna patrimoniul defunctului transmis pe calea succesiunii (obiectul transmisiunii succesoriale) – bunurile mobile și imobile.

În determinarea sediului materiei, facem referire la Constituția României, care la art. 46 prevede că „Dreptul la moștenire este garantat”, asigurându-se la nivel de principiu că, acest drept poate fi realizat efectiv prin intervenția instituțiilor statului³, în cazul în care nu este respectat ori acordat.

În Codul civil actual, regăsim materia moștenirilor și liberalităților reglementată în Cartea a IV-a, intitulată ***Despre moștenire și liberalități***, structurată astfel: Titlul I – Dispoziții referitoare la moștenire în general (art. 953-962); Titlul II – Moștenirea legală (art. 963-983); Titlul III – Liberalitățile (art. 984-1.099); Titlul IV – Transmisiunea și partajul moștenirii (art. 1.100-1.163).

În Capitolul VI., Secțiunea 1, art. 91 din Legea 71/2011 - pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, regăsim următoarele: „*Moștenirile deschise înainte de intrarea în vigoare a Codului Civil sunt supuse legii în vigoare la data deschiderii moștenirii*”, ca atare legiuitorul prevede o dispoziție tranzitorie, care face trimitere la Codul civil de la 1864.

Raportându-ne la prevederile C.civ., potrivit art. 557: „*Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, **moștenire legală sau testamentară**, accesiune, uzucapiune, ca efect al posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile și al fructelor, prin ocupațiune, tradițiune, precum și prin hotărâre judecătorească, atunci când ea este translativă de proprietate prin ea însăși*”.

³ Al. Bacaci, Ghe. Comănița, (2003), *Drept civil. Succesiunile*, Editura All Beck, București, p. 2.

Observăm importanța dată de legiuitor acestui mod de a asigura continuitatea proprietății în beneficiul indivizilor.

Pe calea moștenirii, se transmite nu numai dreptul de proprietate, ci poate fi transmis întregul patrimoniu sau o fracțiune de patrimoniu al persoanei decedate, sau alte drepturi decât cel de proprietate.

În legătură cu persoana decedată, ea este denumită *de cuius* (denumirea în latină); *autor* – autorul moștenirii (avem în vedere și discutăm art. 78 C.civ. – Respectul datorat persoanei decedate și art. 79 C.civ. – Interzicerea atingerii memoriei persoanei decedate); *defunct* – denumirea regăsită de regulă atât în Codul civil cât și în doctrină; *testator* – persoana care lasă testament.

În legătură cu cel ce dobândește patrimoniul: în cadrul succesiunii legale: *moștenitor, succesor, urmaș* (art. 975, al. 1 C.civ.); în cadrul moștenirii testamentare: *legatar*.

În legătură cu patrimoniul transmis: *patrimoniu succesoral, masă succesorală*.

Raportat la prevederile art. 953 C.civ., *stricto sensu*, succesiunea reprezintă transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă.

Așadar, concluzionăm:

- Moștenirea reprezintă transmiterea unui patrimoniu;
- Obiectul transmisiunii este reprezentat de un patrimoniu (art. 31 C.civ.), adică o universalitate de drepturi și obligații și nu de bunuri individual determinate;
- Subiectele raportului juridic de moștenire sunt reprezentate de: persoana fizică decedată cu calitate de transmițător și de una sau mai multe persoane fizice sau juridice, cu calitate de dobânditori.
- Poate avea calitate de transmițător numai persoana fizică, nu și cea juridică;
- Persoana fizică al cărei patrimoniu se transmite trebuie să fie decedată, pentru că moștenirea este o transmisiune pentru cauză de moarte (*mortis causa*);
- Dobânditor al unei moșteniri poate fi atât persoana fizică cât și cea juridică, inclusiv Statul;